

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3632>

Number: 54 , p. 21-37, Spring I 2017

Yayın Süreci

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date - Yayınlanma Tarihi / The Published Date

28.07.2016

25.03.2017

İNGİLİZCE DİL ÖĞRENİMİNDE MOTİVASYON ÖLÇEĞİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

*VALIDITY AND RELIABILITY STUDY: MOTIVATION SCALE IN ENGLISH
LANGUAGE TEACHING*

Yrd. Doç. Dr. Esmira Mehdiyev

Cumhuriye Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Doç. Dr. Celal Teyyar UĞURLU

Cumhuriye Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Yrd. Doç. Dr. H. Gonca USTA

Cumhuriye Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Öz

Bu araştırmanın amacı öğrencilerin İngilizce dil öğrenme motivasyon düzeylerini betimlemede kullanılacak olan bir ölçek geliştirmektir. Çalışma sürecinde ön değerlendirme için 147 öğrenciye ölçek uygulanmış ve ölçek yeniden düzenlenerek asıl uygulama için hazır hale getirilmiştir. İDÖMÖ'nin geçerliliğinin incelenmesinde yapı geçerliliğinin belirlenmesi için AFA (Açımlayıcı Faktör Analizi) ve DFA (Doğrulamalı Faktör Analizi) yapılmıştır. Katılımcılardan oluşan birinci gruptan (275 öğrenci) elde edilen verilerle açımlayıcı faktör analizi, ikinci gruptan (331 öğrenci) elde edilen verilerle doğrulamalı faktör analizi yapılmıştır. Ölçek geliştirme sonucunda elde edilen değerlere göre, dil öğrenme motivasyon ölçeği 16 madde ile üç faktör ve ölçeğin toplam güvenirlik değeri .83 olarak bulunmuştur. Çalışmada her faktörün yük değerleri hesaplanmış ve kişisel kullanım başlığı altında toplanan maddelerin Cronbach Alpha değeri .85; tutum başlığı altında toplanan maddelerin Cronbach Alpha değerinin .77; özgüven başlığı altında toplanan maddelerin Cronbach Alpha değerinin .78 olduğu görülmüştür. İDÖMÖ'nün yapı geçerliliğinin incelenmesinde; doğrulamalı faktör analizi sonuçlarına göre $\chi^2=296,23$, $sd=98$, p değeri ise manidar bulunmuştur (p=.000). Hesaplanan değer $\chi^2/sd=3,02$ olarak bulunmuştur. Bu değer İDÖMÖ'nün genel olarak iyi uyum gösterdiğinin bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Bütün bulgular dikkate alınarak değerlendirmeler yapıldığında; üniversite öğrencilerinin İngilizce dil öğrenme motivasyonlarını ölçmek için geçerlik/güvenirlik çalışmaları yapılan ölçeğin öğrencilerin İngilizce dil öğrenme motivasyon düzeylerini belirlemede kullanılabilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Dil Öğretimi, Motivasyon, Motivasyon Ölçeği, Ölçek Geliştirme Üniversite Öğrencileri

Abstract

This study aims at developing a scale that will be used to determine students' motivation level in learning a foreign language. The scale was applied to 147 students for the preliminary assessment, and afterwards it was rearranged to make it ready for the main application. In the examination of the validity of ELLMS an exploratory factor analysis (EFA) and confirmatory factor analysis (CFA) were conducted to determine its structural validity. An exploratory factor analysis was done on the data obtained from the first group of participants (275 students) and the data obtained from the second group of participants (331 students) were used for confirmatory factor analysis. According to the value obtained as a result of the scale development, the total reliability value of the language scale with 16 items and three factors was found as .83. In this study, load value of each factor was calculated, and as a result, cronbach alpha value was seen .85 for the items under the personal use factor, and .77 for the items under attitude factor, and it was found .78 for the items under self confidence factor. According to the data obtained from the results of the examination of the structural validity of the LLMS $\chi^2=296,23$, $sd=98$, p value was found significant ($p=.000$). The calculated value was $\chi^2/sd=3,02$. This value was regarded as an indicator of a good harmony of the ELLMS in general. When considering all findings we evaluate the scale, validity / reliability to determine the university students' motivation level in learning EFL, it can be accepted to be used at determining students' motivation level in English language learning.

Keywords: Language Learning, Motivation, Motivation Scale, Scale Development, University Students

Dil insanların birbirleriyle ilişkilerini sağlayan bir araç olması nedeniyle; dilin öğrenilmesi ve kullanılması yaşamın dinamik süreci içerisinde her geçen gün daha önemli hale gelmektedir. Özellikle İngilizce dünya dilleri arasındaki başvuru ve konuşulan dil olarak önemini her geçen gün daha da artırmaktadır. Ancak ülkemiz açısından bakıldığında birçok insanın üniversite mezunu olunmasına rağmen İngilizceyi öğrenmede, kullanmada yeterli bir düzeyde olduğumuz söylenemez. Sürekli tartışılan ve zaman zaman ilköğretimden üniversiteye kadar dil öğretiminin nasıl olacağına ilişkin yeni düzenlemelere yer verilse de sonuçların çok iyi olduğu söylenilemez. İngilizce öğrenmede farklı engeller öğrenme niteliğini düşürse de dil öğrenmeye ilişkin motivasyonun bu engellerden biri olduğunu kabul etmek gerekir.

İkinci bir dil öğrenmenin nasıl gerçekleştiği ve bu sürecin hangi değişkenlerden etkilendiği hem eğitimcilerin hem de bilim adamlarının daima ilgi odağı olmuştur. Bireylerin kişisel özelliklerinin onların ikinci bir dil öğrenmede başarılı olma yeteneği ile ne ölçüde ilişkili olduğu sorusu araştırma ko-

nusu olarak günümüzde de devam etmektedir. Ortam, öğrenci özellikleri, süreç, çevre bireylerin dil öğrenmede başarılı olma yeteneklerini olumlu ya da olumsuz olarak etkileyen değişkenler olarak bilinir (Lightbown ve Spada, 2013). Bu etkenlerin yanı sıra öğrencilerin sosyal ve kişisel özelliklerinin de dil öğreniminde etkili olduğu gerçeği dil öğrenimi üzerine yapılmış çalışmalarla kanıtlanmaktadır (Işık, 2008; Demirel, 1991; Acat ve Demiral, 2002). Bonny Norton ve Kelleen Toohey'a göre (2001) bireyler ikinci bir dil öğrenmede başarılı olmalarını sağlayacak kişisel özelliklere sahip olsalar bile, onlar bu özelliklerini kullanabilecek sosyal ortamlarda bulunmadıkları takdirde başarılı bir dil edini mi gerçekleştiremeyebilirler. Ayrıca, IQ, öğrenme yetisi, empati, etnik faktörler, öğrenme stratejileri, çoklu zeka kavramı ve öğrencilerin dil öğrenmeye karşı motivasyonları da dil öğretimi ve dil öğreniminde önemli faktörler olarak vurgulanmaktadır (Chen ve Chang, 2004; Dewaele, 2007; Arar ve Massy-Herzllah, 2016). Carroll (1991) tarafından yapılmış ilk çalışmalar dil öğrenme yetisinde yüksek puanlara sahip öğrencilerin daha az puanlara

sahip öğrencilere nazaran ikinci dil öğrenmede daha hızlı ve daha yüksek seviye kazanacağı hipotezini doğrulamaktadır. Rod Ellis (2012) ise öğrenme stratejilerinden söz ederek bu stratejileri davranışsal, zihinsel, bilişsel, üstbilişsel, sosyal/duygusal gibi kategorilere ayırarak 'iyi bir dil öğrencisi'ni aktif, öğrenme sürecinin ve kişisel öğrenme stiline farkında olan, özellikle de öğrenme süresinde üstbilişsel stratejiler kullanan biri olarak tanımlamaktadır. Reece ve Walker (1997) ise başarılı bir öğrenmenin gerçekleşmesinde motivasyonun anahtar bir kavram olduğunu ve daha az yetenekli ama yüksek düzeyde motive edilmiş bir öğrencinin daha zeki ama daha az motive edilmiş bir öğrenciden daha başarılı olabileceğini ortaya koymaktadırlar (Akt. Gömleksiz, 2002). Motivasyonun dil öğreniminde özel bir yeri olduğunu görmek gerekir. Bireyi öğrenmesi için harekete geçiren bir güç olarak motivasyon dil öğrenmeye ilişkin ilgi, istek ve dikkatleri artırabilir (Acat ve Demiral, 2002; Spolsky, 1989).

Dil öğrenmede oldukça önemli bir yere sahip olan motivasyon harekete geçme, güç, süreklilik gibi ifadelerle yanıtlanabilir. Motive olmuş bir davranışta süreklilik, ilgi duyma, isteklilik, odaklanma ve çaba gibi olumlu davranışlar mevcuttur (Akpınar Delal ve Günak, 2009). Acat ve Köşgeroğlu'a (2006) göre ise motivasyon davranışı harekete geçiren bir güç olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda motive olmuş bireyin davranışlarının kararlı, istekli ve ısrarcı olduğunu söylemek mümkündür. Bunun aksine; düşük motivasyon seviyesine sahip, kaygı düzeyi yüksek ve düşük öz güvenli öğrencilerin öğrenim süreçlerinde bir duvarla karşılaştıkları ve bu sebeple akranları kadar başarı gösteremedikleri görülmektedir (Aşık, 2013).

Rod Ellis (2012) başarılı dil öğrenmenin temel taşlarını oluşturan dil öğrenme yetisinin zihinsel beceri ile ilişkili olduğunu söylerken, motivasyonun da içerdiği tutum ve etkili durumların öğrencinin ikinci dil öğren-

mede gösterdiği çabada ne kadar etkili olduğuna dikkat çekmektedir. Motivasyonun alt boyutları olarak bilinen enstrümental (*instrumental*), bütünleştirici (*integrative*), sonuçsal (*resultive*), içsel (*intristic*) ve dışsal (*extrinsic*) motivasyon türlerinin her birinin öğrencinin ikinci dil öğrenmedeki amaçları ile ilişkisi (Norton, 2001, Ushioda 2009, Preston, 2009, Dörnyei 2005, 2009.) yapılan çalışmalarla vurgulanmaktadır.

Kumral'ın (2002) söylemiyle, öğrenmenin temelinde var olan neden, o dili öğrenmede önemli bir etken olarak kabul edilir. Kyriacou ve Kobori (1998) nin: "İngilizcenin uluslararası bir dil olması, gelecekteki kariyer planlaması için gerekli görülmesi ve ileri düzeyde yetiştirme ve gelişme gereksinimleri dil öğrenmeye ilişkin motivasyonu etkileyen unsurlar olarak kabul edilmektedir" düşüncesi bugün de Avrupa Birliği'ne girmek isteyen Türkiye'de yabancı dil öğreniminde önemini sürdürmektedir. Motivasyonun diğer alt boyutlarından sayılan içsel ve dışsal motivasyona gelince; kendi gereksinimleri ile bağlantılı olarak harekete geçen bir bireyin içsel motivasyon araçlarına sahip olduğu ve dışarıdan bir ödül ya da cezaya dayalı olarak harekete geçen bireyin ise dışsal motivasyon araçları ile motive olunduğu bilinmektedir.

Dil öğrenmede motivasyona ilişkin sorunun kaynağı kişisel olarak görülmediğinde "yansıtma" savunma mekanizması devreye girer. Dil öğrenmeye ilişkin aynı ortamda olumlu örneklerin olması sorunun kaynaklarından birinin kişisel motivasyon ile ilgili olduğunu akla getirmektedir. Bu durum bireylerin içsel motivasyon düzeyleri ile ilişkilendirilebilir (Kumral, 2002). İçsel motivasyonun düşüklüğü dil öğrenmenin niteliğini etkileyebilmektedir. Aksine, azimle belli bir konu üzerinde yoğunlaşan kişiler, o konuda daha da mükemmeli başarırlar. Bu da onlara motivasyon sağlar (Ergür, 2002). Yabancı dil öğretimi ve öğrenimini alanında yapılan çalışmalar ülkemizde yabancı dil eğitiminde atılan

adımlara rağmen sorunların henüz tam aşılmadığını göstermektedir (Ceyhan, 1982; Yaşar, 1990; Gömleksiz, 2002; Işık, 2008; Solak, Eken, & Bayar, 2015).

Günümüzde ikinci dil öğrenmenin yaşamsal bir öneme sahip olduğunun kanıksanması ve Yüksek öğretim kurumları yönetmeliğine dayanan zorunlu yabancı dil eğitiminin amaçları dil öğrenimini doğrudan etkileyen motivasyon sorunları ve diğer öğrenme güçlüklerine ilişkin nedenlerin sorgulanmasını gerekli kılmaktadır. Yukarıda yer alan açıklamalar doğrultusunda üniversite öğrencilerinin dil öğrenme motivasyon düzeylerini belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Geliştirilen ölçeğin uygulamasından elde edilecek verilerin hem

uygulamacılara hem de araştırmacılara yol göstereceği düşünülmektedir.

Yöntem

Çalışma Grubu

Yabancı dil öğretiminde motivasyon ölçeği için örneklem, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerden öncelikle ön değerlendirme için 147 öğrenciye ölçek uygulanmış ve ön değerlendirme sonuçlarına göre ölçek yeniden düzenlenerek asıl uygulama için ölçek düzenlenmiştir. Seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yoluyla katılımcılardan oluşan birinci grup (275 öğrenci) açımlayıcı faktör analizi için, ikinci gruptan (331 öğrenci) elde edilen verilerle doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Tablo 1. Araştırma Grubunun Dağılımı

Değişken	Kategori	Deneme Uygulaması		Uygulama-1		Uygulama-2	
		f	%	f	%	f	%
Cinsiyet	Erkek	96	65,3	185	67,3	234	71
	Kız	51	34,7	90	32,7	96	29
Yerleşim Yeri	Köy	18	12,2	38	13,8	63	19
	İlçe	32	21,8	71	25,8	89	26,9
	İl	97	66,0	166	60,4	179	54,1
Baba Eğitim Durumu	İlköğretim	73	49,7	170	61,8	181	54,7
	Lise	42	28,6	75	27,3	89	26,9
	Üniversite	32	21,8	30	10,9	61	18,4
Toplam		N=147		N=275		N=331	

Ölçme aracının geliştirilmesi

İngilizce Dil öğrenmede motivasyon ile ilgili dil öğrenmede motivasyonu ifade eden yargılar ve dil öğrenme motivasyonu ile ilgili araştırmacılar Mehdiyev, Usta ve Uğurlu (2016) ve Uğurlu, Mehdiyev ve Usta (2016) tarafından yapılan nitel araştırmanın sonuçlarından yola çıkılarak madde havuzu oluşturulmuştur. Öğrencilerin dil öğrenmeye ilişkin motivasyonlarını ölçen 46 yargı ile madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzunda yer alan yargıların açık ve anlaşılabilirliği, 5 öğrenci ile test edilmiştir. Daha sonra alan uzmanları tarafından maddeler tartışılmıştır. Alan uzmanları ile tartışılan her madde puan-

lanarak ölçekte kalıp kalmamasına karar verilmiştir. Bu karar süreci sonucunda banzer, iyi ifade edilmemiş, açık ve anlamlı olmayan 46 madde 32 maddeye indirgenmiştir. Düzenlenen taslak form ölçekte yer alan 32 maddenin her birinin karşısına beş seçenekten oluşan bir cevaplama çizelgesi yerleştirilmiş ve seçenekler birden beşe doğru sıralanmıştır. Maddelerin karşısında yer alan seçenekler ve puan karşılıkları; 5= Tamamen Katılıyorum, 4=Çoğunlukla Katılıyorum, 3=Orta Düzeyde Katılıyorum, 2=Kısmen Katılıyorum, 1=Hiç Katılmıyorum şeklinde düzenlenmiştir.

Geçerlik ve güvenirlilik çalışmaları

a) Geçerlik çalışmaları

Taslak formda yer alan maddeler eğitim yönetimi ve ölçme ve değerlendirme uzmanları tarafından yeniden gözden geçirilerek değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda 32 olan ölçek maddesi 27 maddeye indirilmiştir. Taslak forma göre görüşleri alınan uzmanların biri eğitim yönetimi ve denetimi, ikisi ölçme değerlendirme uzmanından oluşmaktadır. Taslak formda yer alan 27 maddelik form 147 öğrenciye uygulanmış ve güvenirlilik düzeyi .84 olarak hesaplanmıştır. Ölçek maddelerinin 12 madde olumsuz 15 maddesi ise olumlu olarak ifade edilmiştir. Taslak formda yer alan maddeler yapılan ön uygulama sonucunda 20 maddeye indirgenmiştir.

Açımlayıcı faktör analizi

Verilerin uygunluğunu test etmek için açımlayıcı faktör analizi sonuçları incelenmiştir. Açımlayıcı faktör analizi ile değişken azaltma ve ortaya çıkan faktörleri isimlendirmenin ötesinde, faktör analizi sonucunda ortaya çıkan faktörlerin, kavramsal temelle benzer olup olmadıklarını ortaya koyulmaktadır (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk,

2010). Faktör analizi için verilerin uygunluğu Barlett Sphericity and Kaiser-Meyer-Olkin(KMO) testlerine bakılmıştır. KMO değerinin .60'ın üzerinde, Barlett Spricity testinin ise anlamlı olması, verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2008). Bulunan faktörleri yorumlamak için Varimax döndürme yöntemi kullanılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda madde yük değerlerinin .30 ve üzerinde olması şartı aranmıştır.

Doğrulayıcı faktör analizi

Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile önceden Açımlayıcı Faktör Analizi ile belirlenmiş faktörlerin doğrulanması sürecidir. Doğrulayıcı faktör analizinde (DFA) ölçeğin geçerliliğine birçok uyum indeksi sonuçlarına bakılarak karar verilir. Doğrulayıcı faktör analizi kuramsal bilginin doğrulanması amacıyla kullanılmaktadır (Albright ve Park, 2009; Şencan, 2005). Doğrulayıcı faktör analizi ile bir modelin kabul edilebilir olması için "uyum iyiliği kriterleri" ne bakılmaktadır. Kriterlerin önerilen kabul aralığı aşağıdaki verilmiştir (Uzun, Gelbal ve Öğretmen, 2010; Anderson ve Gerbing, 1984).

Tablo 2 Standart Uyum İyiliği Ölçütleri

Uyum İyiliği İndeksleri	Ölçütler
$\chi^2/sd(406.65/246)$	<5
RMSEA	$0,00 \leq RMSEA \leq 0,08$
RMR	$0,00 \leq RMSEA \leq 0,10$
GFI	$0,80 \leq GFI \leq 0,95$
CFI	$0,90 \leq CFI \leq 0,97$
NFI	$0,80 \leq NFI \leq 0,95$
NNFI	$0,95 \leq NNFI \leq 0,97$
AGFI	$0,80 \leq AGFI \leq 0,90$

Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation- RMSEA) 0 ile 1 değerleri arasında değişir. "0" yakın değerler vermesi beklenir. Elde edilen değerler 0.05'e eşit veya küçük ise mükemmel uyum, 0.10'a kadar olan değerler ise kabul edilebilir aralıktadır. Uyum İyiliği İndeksi (Goodness Of Fit Katsayı-GFI): 0 ile 1 değerleri arasında değişmektedir. 0.90 ve üzeri iyi uyum olarak kabul edilir ve 0.85'in üstündeki değerler ise kabul edilebilir değerlerdir. Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi (Adjusted Goodness Of Fit Index-AGFI) Örnekleme genişliği dikkate alınarak düzeltilmiş GFI değeridir. 0 ile 1 değerleri arasında değer almaktadır. 0.90 ve üzeri iyi uyum olarak kabul edilir. Karşılaştırmalı uyum katsayısı (Comparative Fit Katsayı-CFI) model uyumunun değerlendirilmesinde örneklem büyüklüğünü ve modeldeki serbestlik derecesini dikkate alan bir kriterdir. CFI değerinin 0.90 üzerinde olması yeterli uyuma, 0.95 üzerinde olması ise mükemmel uyum olarak kabul edilmektedir (Uzun, Gelbal ve Öğretmen, 2010; Marsh, Balla ve McDonald, 1988).

a)Güvenirlilik çalışmaları

İnformal iletişim ölçeği (İİÖ)'nin güvenirlik hesaplamaları için Cronbach-alpha iç

tutarlılık katsayısı hesaplamaları yapılmıştır.

BULGULAR

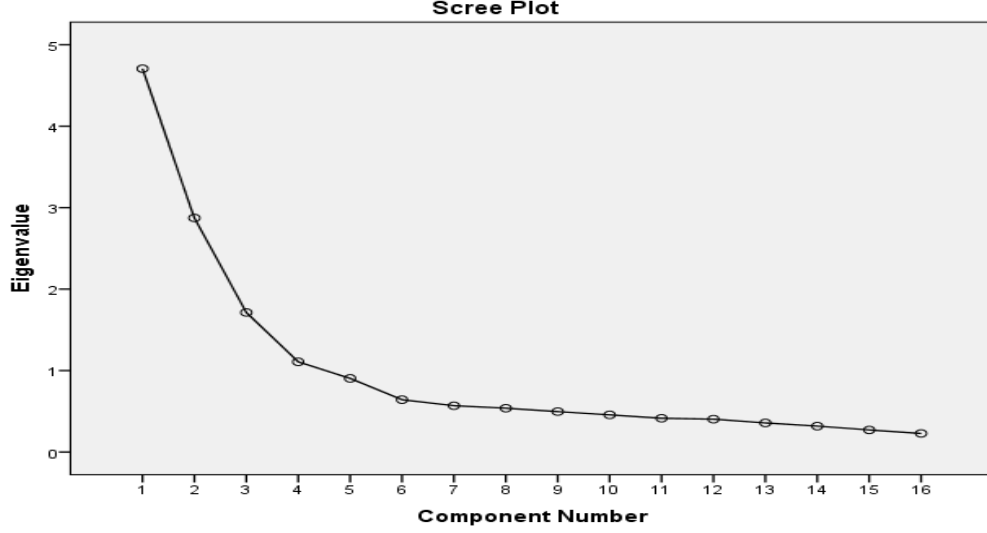
Dil öğrenmede motivasyon ölçeği (EDÖMÖ)'nin geçerlik ve güvenirliğine ilişkin olarak toplanan kanıtlar ölçme aracının geçerliği ve güvenirliği şeklinde iki temel başlık altında sunulmuştur.

Geçerlik

EDÖMÖ'nin geçerliğinin incelenmesinde yapı geçerliğinin belirlenmesi için AFA (Açımlayıcı Faktör Analizi) ve DFA (Doğrulamalı Faktör Analizi) yapılmıştır.

Yapı Geçerliği: Açımlayıcı Faktör Analizi

EDÖMÖ'nin AFA sonuçlarının elde edilmesi için öncelikle verilerin işlenebilmesi için veri setindeki uç değerler temizlenmiştir. Verilerin hazırlanmasından sonra 275 kişilik veri seti üzerinden yapılan AFA Temel Bileşenler Analizi sonucunda KMO değeri 0,82 ve Bartlett testi sonuçları ise manidar bulunmuştur ($\chi^2 = 1797,670$ $p = .000$). Bu bulgular veri setinin AFA için uygun olduğunu göstermektedir. Analiz sonucunda elde edilen Scree Plot grafiği Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. AFA ScreePlot Grafiği

Şekil 1'deki grafik ve bileşenlerin açıkladığı varyans oranları incelendiğinde ölçeğin üç temel bileşeninin olduğu görülmüştür. Analiz sonucunda elde edilen maddelerin ortak varyansları ve faktör yükleri incelenerek inceleme sonucunda tüm maddelerin ortak varyansları .30'ın üzerinde olanlar ve binişiklik göstermeyenler ölçek maddeleri içerisinde yer almıştır. Yapılan incelemeler sonucunda dört madde ölçekten çıkarıl-

mıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçek 16 maddeli üç faktörlü bir yapıya oturmuştur. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda 1,2,3 ve 7.maddeler ölçek dışında kalmıştır. Ölçeğin 4,5,6,8,10 ve 11.maddeleri ters kodlu maddeler olarak ölçekte yer almıştır. Analiz sonucunda Varimax dik döndürme yöntemi ile elde edilen döndürülmüş faktör yapısı Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. DÖMÖ Faktör Yapısı

Faktör adı	Ortak Varyans	Madde Toplam Varyans	Madde no	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3
Kişisel Kullanım	.688	.517	Madde 16	.822		
	.634	.517	Madde 15	.792		
	.552	.625	Madde 17	.735		
	.586	.395	Madde 14	.719		

	.499	.365	Madde 18	.627
	.589	.468	Madde 19	.602
	.527		Madde 20	.585
			CronbachAlfa:.85	
			Explained Vari- ance:24.54	
Tutum	.637	.583	Madde 9	.793
	.589	.650	Madde 11	.667
	.501	.604	Madde 10	.645
	.577	.588	Madde 12	.616
	.529	.427	Madde 13	.562
			Cronbach Alfa:.77	
			Explained Vari- ance:17.49	
Özgüven	.738	.427	Madde 5	.849
	.627	.688	Madde 4	.773
	.647	.600	Madde 6	.772
	.373	.425	Madde 8	.598
			Cronbach Alfa:.78	
			Explained Vari- ance:16.04	

Toplam Cronbach Alpha : 85.00

Toplam Açıklanan Varyans : 51.13

Tablo 2’de yer alan bulgular incelendiğinde üniversite öğrencilerinin dil öğrenmeye ilişkin motivasyonlarının üç boyutlu bir yapı ile toplam varyansın %58,08’ini açıkladığı görülmektedir. Tablo 2’de verilen değerlere göre, dil öğrenme motivasyon ölçeği 16 madde ile üç faktör ve ölçeğin toplam güvenilirlik değeri .83 olarak bulunmuştur. Kalaycı’ya (2008) göre, Cronbach alfa değeri $0.80 \leq \alpha < 1.00$ değerleri arasında yer alıyorsa ölçeğin yüksek güvenilirliğe sahip olduğu kabul edilir.

Dil öğrenmede motivasyon ölçeğinin birinci faktörü yedi maddeden oluşmaktadır. Bu faktörde madde yük değerlerinin .585 ile .822 arasında değer aldığı görülmüştür. *Kişisel kullanım* başlığı altında toplanan bu maddelerin Cronbach Alpha değeri .85 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin ikinci faktörü beş maddeden oluşmaktadır. İkinci faktörde yer alan madde-

lerin madde yük değerleri .562 ile .793 arasında değişmektedir. *Tutum* başlığı altında toplanan bu maddelerin Cronbach Alpha değeri .77 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin üçüncü faktörü dört maddeden oluşmaktadır. Üçüncü faktörde yer alan maddelerin madde yük değerleri .598 ile .849 arasında değişmektedir. *Özgüven* başlığı altında toplanan bu maddelerin Cronbach Alpha değeri .78 olarak bulunmuştur.

Tablo 1’de görüldüğü gibi birinci faktör ölçeğin toplam varyansının % 24,54’ini; ikinci faktör ölçeğin toplam varyansının % 17,49’ini, üçüncü faktör ölçeğin toplam varyansının % 16,04’ünü; açıklamaktadır. Ölçeğin açıkladığı toplam varyans ise, % 58,08’dir.

DÖMÖ’nin alt boyutları ve DÖMÖ ve ölçek toplam puanları ile arasındaki korelasyon değerlerinin yer aldığı korelasyon matrisi Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. DÖMÖ Boyutları Korelasyon Matrisi

	DÖMÖ
Kişisel Kullanım (B1)	,767**
Tutum (B2)	,761**
Özgüven (B3)	,592**

** p<.01

Tablo 3 incelendiğinde DÖMÖ’nin tüm boyutları ölçek toplam puanı ile pozitif yönde yüksek düzeyde manidar ilişkiye sahiptir. İlişki düzeyi açısından incelendiğinde DÖMÖ ölçek puanı ile en yüksek ilişkiye sahip değişken ,77 ile “Kişisel Kullanım” boyutudur. DÖMÖ ile ilişkisi en düşük olan boyut ise “Özgüven” boyutudur. Tüm bile-

şenlerin pozitif yönlü yüksek düzeyde ilişkiye sahip olması DÖMÖ’nin yapı geçerliğini desteklemektedir.

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçekte kalan maddeler Tablo 4’de yer almaktadır. Ölçekte yer alan 1,2,3,4,6 ve 7.maddeler ters kodlu maddelerdir.

Tablo 3. DÖMÖ alt boyutlarına göre maddeler

1	Özgüven	Diğerlerine göre İngilizce öğrenmek benim için daha zordur.
2		Maalesef İngilizce öğrenme konusunda iyi olmadığımı düşünüyorum.
3		İngilizce öğrenirken kendimi cesaretsiz hissedirim.
4		İngilizce öğrenirken gülünç olmaktan korkarım.
5	Tutum	İngilizce öğrenmeyi seviyorum.
6		İngilizce öğrenmekten nefret ederim.
7		İngilizce öğrenmek benim için can sıkıcıdır.
8		İngilizce öğrenme süreci bana mutluluk veriyor.
9		İngilizce öğrenmek için her fırsatı değerlendirmek isterim
10	Kişisel Kullanım	İngilizce öğrenmeyi dünya gündemini takip etmek için istiyorum.
11		İngilizce öğrenmeyi farklı ülkelere seyahat edebilmek için istiyorum.
12		İngilizce öğrenmeyi farklı yabancı yayınları izleyebilmek için istiyorum.
13		İngilizce öğrenmeyi ülkemdeki turistlerle konuşabilmek için istiyorum.
14		İngilizce öğrenmeyi kişisel gelişimin bir parçası olduğu için istiyorum.
15		İngilizce öğrenmeyi, İngilizce'yi evrensel bulduğum için istiyorum.
16		İngilizce öğrenmeyi bana prestij kazandıracığı için istiyorum.

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) sonuçları

DÖMÖ'nün yapı geçerliğinin incelenmesinde 331 öğrenciden oluşan bir araştırma grubundan yararlanılmıştır. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda $\chi^2=296,23$, $sd=98$, p değeri ise manidar bulunmuştur ($p=.000$). Model uyum iyiliğinin

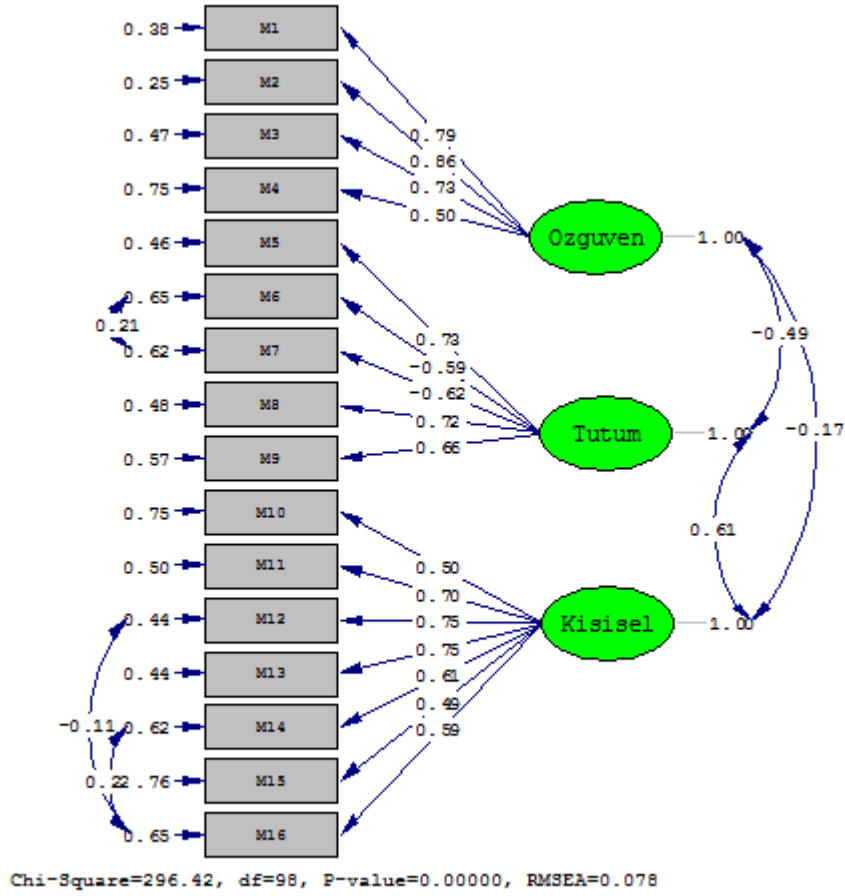
değerlendirilmesi için χ^2/sd hesaplanmıştır. Hesaplanan $\chi^2/sd=3,02$ 'dir. Bu değer DÖMÖ'nün genel olarak iyi uyum gösterdiğinin bir göstergesidir (Şimşek, 2007; Kline, 2011). Tablo 2'de verilen ölçütler ve hesaplanan değerler incelendiğinde hesaplanan değerlerin kabul edilebilir aralıkta olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Standart Uyum İyiliği Ölçütleri

Uyum İyiliği İndeksleri	Ölçütler	Hesaplanan Değer
χ^2/sd	<5	296,42/98=3,02
RMSEA	$0,00 \leq RMSEA \leq 0,10$	0,078
RMR	$0,00 \leq RMR \leq 0,10$	0,061
GFI	$0,80 \leq GFI \leq 0,95$	0,90
CFI	$0,90 \leq CFI \leq 0,97$	0,94
NFI	$0,80 \leq NFI \leq 0,95$	0,92
NNFI	$0,95 \leq NNFI \leq 0,97$	0,93
AGFI	$0,80 \leq AGFI \leq 0,90$	0,86

Yapılan yapı geçerliği analizleri sonucunda kabul edilebilir uyum iyiliği değerlerine sahip bir ölçme modeline ulaşılmıştır. Hesaplanan değerler incelendiğinde modele

ilişkin değerlerin kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu ve modelin doğrulandığı görülmüştür.

Şekil 2. DÖMÖ Doğrulayıcı Faktör Analizi DFA Modeli

İngilizce dil öğrenmede motivasyona ilişkin bulgular ve yorum

Bu başlık altında öğrencilerin dil öğrenmede motivasyonuna ilişkin görüşleri cinsiyet, en uzun yaşanan yer ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre incelenmiştir. Bulgular tablo 3,4 ve 5’de gösterilmiştir.

Likert tipi beşli dereceleme ölçeğine göre değerlendirme aralıkları; 1,00–1,80 arası “Kesinlikle katılmıyorum”; 1,81–2,60 arası “Katılmıyorum”; 2,61–3,40 arası “Kısmen katılıyorum”; 3,41–4,20 arası “Katılıyorum”, 4,21–5,00 arası “Kesinlikle katılıyorum” olarak değerlendirilmektedir. İngilizce dil öğrenme-

de motivasyonun öğrenciler tarafından orta düzeyin altında yer aldığı öğrencilerin yüksek olmayan bir dil öğrenme motivasyonuna sahip oldukları görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin dil öğrenme motivasyonlarına ilişkin algılarının cinsiyet, yaşanan yer ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre incelenmesi sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır.

Cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin motivasyon algıları

Öğrencilerin dil öğrenmede motivasyon düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre bulguları Tablo’3’de verilmiştir.

Tablo 3. Motivasyona öğrencilerin algı düzeylerinin cinsiyete göre t-testi sonuçları

Bağımlı değişken	Değişken	n	X	Ss	sd	t	p
Motivasyon toplam	Kadın	235	3,22	,43	328	1,89	,060
	Erkek	96	3,12	,51			
Özgüven	Kadın	235	2,65	1,01	328	,584	,559
	Erkek	96	2,57	1,07			
Tutum	Kadın	235	2,84	,49	328	-,441	,660
	Erkek	96	2,87	,52			
Kişisel Kullanım	Kadın	235	3,83	,74	328	2,28	,023*
	Erkek	96	3,61	,89			

Öğrencilerin dil öğrenme motivasyon ölçeğinden aldıkları toplam puan cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t_{(328)} = 1.89$; $p = .060 > .05$). Benzer şekilde öğrencilerin dil öğrenme motivasyon ölçeği özgüven ve tutum alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olmadığı, ancak kişisel kullanım alt boyunda ($t_{(328)} = 2.28$; $p = .023 > .05$) kadınlar lehine anlamlı bir farklı

olduğu görülmektedir. Kadınların erkeklere göre dil öğrenme motivasyonları daha yüksektir.

Yaşanılan yer değişkenine göre öğrencilerin motivasyon algıları

Öğrencilerin dil öğrenmede motivasyon düzeyleri yaşanılan yer değişkenine göre bulguları Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Motivasyona öğrencilerin algı düzeylerinin yaşanılan yer değişkenine ANOVA sonuçları

Bağımlı değişken	Yaş	n	X	F	p	Anlamlı Fark
Motivasyon Toplam	Köy	63	3,17			
	İlçe	89	3,22	,292	,747	--
	İl	179	3,18			
Özgüven	Köy	63	2,51			
	İlçe	89	2,75	1,117	,328	--
	İl	179	2,60			
Tutum	Köy	63	2,85			
	İlçe	89	2,82	,172	,842	--
	İl	179	2,86			
Kişisel kullanım	Köy	63	3,59			
	İlçe	89	3,62	,072	,930	--
	İl	179	3,62			

Öğrencilerin dil öğrenme motivasyon ölçeğinden aldıkları toplam puan ve alt boyutlardan özgüven, tutum ve kişisel kullanımı yaşanılan yer değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Baba eğitim durumu değişkenine göre öğrencilerin motivasyon algıları

Öğrencilerin dil öğrenmede motivasyon düzeyleri baba eğitim durumu değişkenine göre bulgular Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Motivasyona öğrencilerin algı düzeylerinin baba eğitim durumu değişkeni ANOVA sonuçları

Bağımlı değişken	Yaş	n	X	F	p	Anlamli Fark
Motivasyon Toplam	İlköğretim	181	3,19	,068	,934	--
	Lise	89	3,18			
	Yükseköğretim	61	3,20			
Özgüven	İlköğretim	181	2,68	1,980	,140	--
	Lise	89	2,67			
	Yükseköğretim	61	2,39			
Tutum	İlköğretim	181	2,86	1,526	,219	--
	Lise	89	2,78			
	Yükseköğretim	61	2,92			
Kişisel kullanım	İlköğretim	181	3,73	,731	,482	--
	Lise	89	3,75			
	Yükseköğretim	61	3,76			

Öğrencilerin dil öğrenme motivasyon ölçeğinden aldıkları toplam puan ve alt boyutlardan özgüven, tutum ve kişisel kullanımı baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Günümüzde İngilizce öğrenmek akademik, sosyal, teknolojik anlamda gerekli görülmektedir. Yetişmekte olan neslin dünya ile entegre olması için anadilin yanında ikinci bir dili hatta dilleri aktif olarak kullanmaları gerektirmektedir. Bir dili öğrenmek ve onu etkili olarak kullanmak bu alanda eğitim görmeyi gerektirir. Ancak dil öğrenme isteği motivasyon düzeyi olarak ortaya koyulduğunda öğrencilerin var olan durumları hakkında bir fikir edinilebilir. Bu amaçla öğrencilerin dil öğrenme motivasyon düzeylerini betimleyecek bir ölçek geliştirme çalışmasına gereksinim duyulmuştur.

Dil öğrenmeye yönelik motivasyon ölçeği geliştirme süreci sonucunda; üniversite öğrencilerinin dil öğrenmeye ilişkin motivasyonlarının üç boyutlu bir yapı ile toplam varyansın %58,08'ini açıkladığı bir ölçek geliştirilmiştir. Ölçek geliştirme sonucunda elde edilen değerlere göre, dil öğrenme motivasyon ölçeği 16 madde ile üç faktör ve ölçeğin toplam

güvenirlilik değeri .83 olarak bulunmuştur.

Dil öğrenmede motivasyon ölçeğinin birinci faktörün yük değerlerinin .585 ile .822 arasında değer aldığı ve *kişisel kullanım* başlığı altında toplanan bu maddelerin Cronbach Alpha değeri .85 olduğu; ölçeğin ikinci faktörünün beş maddeden oluştuğu ve maddelerin madde yük değerlerinin .562 ile .793 arasında değiştiği; *tutum* başlığı altında toplanan bu maddelerin Cronbach Alpha değeri .77 olduğu; ölçeğin üçüncü faktörünün dört maddeden oluştuğu ve madde yük değerlerinin .598 ile .849 arasında değiştiği, *özgüven* başlığı altında toplanan bu maddelerin Cronbach Alpha değeri .78 olduğu görülmüştür. Ölçeğin birinci faktörünün toplam varyansının % 24,54'ini; ikinci faktör ölçeğin toplam varyansının % 17,49'ini, üçüncü faktör ölçeğin toplam varyansının % 16,04'ünü açıkladığı ve ölçeğin açıkladığı toplam varyans ise, % 58,08 olduğu tespit edilmiştir.

DÖMÖ'nün yapı geçerliğinin incelenmesinde; doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre $\chi^2=296,23$, $sd=98$, p değeri ise manidar bulunmuştur ($p=.000$). Model uyum iyiliğinin değerlendirilmesi için χ^2/sd hesaplanmış, hesaplanan değer $\chi^2/sd=3,02$ olarak bulunmuştur. Bu değer DÖMÖ'nün genel olarak iyi uyum gösterdiğinin bir göstergesi

olarak kabul edilmiştir.

Bütün bulgular dikkate alınarak değerlendirilmeler yapıldığında üniversite öğrencilerinin İngilizce dil öğrenmeye ilişkin hazırlanan ve geçerlik/güvenirlilik çalışmaları yapılan ölçeğin motivasyon düzeylerini belirlemede kullanılabilecek bir ölçek olduğu söylenebilir.

Ölçeğin uygulama sonuçlarından elde edilen sonuçlar incelendiğinde; üniversite öğrencilerinin cinsiyet, yaşanan yer ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre her birinin sonuçlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Üniversite öğrencilerinin dil öğrenmeye ilişkin motivasyonları, motivasyon toplam puanı ve alt boyutlarında cinsiyet değişkenine göre kadın, erkek; yaşanan yer değişkenine göre; köy, ilçe ve il; baba eğitim durumu değişkenine göre; ilköğretim, lise, yükseköğretim alt değişkenlerinin hiçbirinde anlamlı bir farklılık yaratmamıştır. Ancak motivasyon alt boyutlarından *kişisel kullanım* boyutunda cinsiyet değişkenine göre kadın öğrenciler lehine motivasyonlar erkeklere göre anlamlı farklılık göstermektedir. Kadın öğrencilerin dil öğrenme motivasyonları kişisel kullanım boyutunda daha yüksek çıkmıştır. Motivasyon düzeyleri farklı değişkenler düzeyinde çoğunlukla anlamlı bir farklılık ortaya koymamakla birlikte motivasyonların orta düzeyde olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acat, B. ve Demiral, S. (2002). Türkiye’de yabancı dil öğreniminde motivasyon kaynakları ve sorunları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 31, 312-329.
- Akpınar Dellal, N. ve Günak, D. (2009). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde ikinci yabancı dil olarak Almanca öğrenen öğrencilerin öğrenme motivasyonları. *Dil Dergisi*, 143, 20-41.
- Anderson, J. C. ve Gerbing, D. W. (1984). The effect of sampling error on convergence, improper solutions, and goodness-of-fit indices for maximum likelihood confirmatory factor analysis. *Psychometrika*, 49, 155-173.
- Albright, J. J., & Park, H.M. (2009). *Confirmatory factor analysis using Amos, Lisrel, Mplus, SAS/STAT CALIS*. IN: Indian University Information Technology Service Publishing.
- Arar, K. H. ve Massy-Herzllah, A. (2016). Motivation to teach: The case of Arap teachers in Israel. *Educational Studies*, 42 (1), 19-35.
- Arslan, M. ve Akbarov, A. (2010). Türkiye’de yabancı öğretiminde motivasyon-yöntem sorunu ve çözüm önerileri. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 24, 179-191.
- Aşık, S. (2013). Motivasyon ve dil edinimi. Erişim: <http://blog.ingilizkulturbesiktas.com/motivasyon-ve-dil-edinimi/> adlı siteden 28/04/2015 tarihinde indirilmiştir.
- Carroll, J. (1991). ‘Cognitive abilities in foreign language aptitude: Then and now’ in T.Parry and C. Stansfield (eds): *Language Aptitude Reconsidered* Englewood Cliffs.NJ: Prentice hall.
- Ceylan, E. (1982). Türkiye üniversitelerinde yabancı dil öğretim programlarının karşılaştırılması. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara .Ankara Üniversitesi.
- Chen T. ve Chang G. (2004). The relationship between foreign language anxiety and learning difficulties. *Foreign Language Annals*. 37, 279- 290.
- Demirel, Ö. (1999) Yabancı dili öğrenemiyoruz. Erişim tarihi:29.Haziran.2016 <http://www.hurriyet.com.tr/yabanci-dili-ogrenemiyoruz-6607825>
- Demirel, Ö. (1991). Türkiye’de yabancı dil öğretmeni yetiştirmede karşılaşılan güçlükler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim*

- Fakültesi Dergisi*, 6, 25-39.
- Dewaele, J.M. (2007). The effect of multilingualism, sociobiographical, and situational factors on communicative anxiety and foreign language anxiety of mature language learners. *International Journal of Bilingualism* 11 (4),391-409.
- Dörnyei, Z. and Ema Ushioda (2001). Teaching and Researching Motivation. Pearson Education Limited.
- Dörnyei, Z. (2005). *The psychology of the Language Learner: Individual Differences in Second Language Acquisition*. Mahwah,NJ: Lawrence Erlbaum and Associates.
- Ellis, R. (2012) Second Language Acquisition, Oxford University Press. 73-78.
- Ergül, D. O. (2002) Yabancı dil öğretiminde motivasyon kaynakları. Hacettepe: Eğitim ve Bilim. 27 (126), 38-42
- Gardner, R. C. & Lambert,W.E.(1959) Motivational variables in second language acquisition. *Canadian Journal of Psychology*,13, 266-272
- Gömlüksiz, M. N. (2001). The Effects of age and motivation factors on second language acquisition. *Fırat University Journal of Social Science* 11 (2), 217-224.
- Gömlüksiz, M. N. (2002). Üniversitelerde yürütülen yabancı dil derslerine ilişkin öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (1), 143-158.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu,G., Büyüköztürk, Ş. (2010) Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik, SPSS ve lisrel uygulamaları, Ankara: Pegem
- Işık, A. (2008) Yabancı dil eğitimindeki yanlışlıklar nereden kaynaklanıyor? *Journal of Language and Linguistic Studies*. 4 (2), 15-26.
- Kalaycı, Ş. (2008) *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*, Ankara, Asil.
- Karasar, N. (2003) *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Nobel.
- Kumral, N. (2002). Polis akademisinde yabancı dil öğreniminde güdü tiplerinin 142.
- Kyriacou, C. & Benmansour, N. (1997) Motivation and learning preferences of high school students of English as a foreign language in Morocco, *Mediterranean Journal of Educational Studies*, 2, 79-86.
- Kyriacou, C. ve Kobori, M.(1998). Motivation to learn and teach english in Slovenia. *Educational Studies*, 24 (3), 345-351.
- Lantolf, J. P., & Pavlenko, A. (2001) Second Language Activity Theory: Understanding second language learners as people.In M.P.Breen (Ed), *Learners contributions to language learning: New directions in research* (pp.141-158).Essex,England: Pearson Education Limited.
- Lightbown P. M. and N. Spada (2013). *How languages are learned*.Oxford Handbooks for Language Teachers. Oxford: Oxford University Press (Fourth Edition), 76-96.
- Marsh, H. W., Balla, J. R. ve McDonald, R. P. (1988). Goodness of fit indexes in confirmatory factor analysis: The effect of sample size. *Psychological Bulletin*, 103, 391-410.
- Mehdiyev, E., Usta, H. G. ve Uğurlu, C. T. (2016). İngilizce dil öğreniminde motivasyon. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (57), 361-371.
- Norton Peirce, B. (1995) Social identity,investment,and language learning.*TESOL Quarterly* 29/1;9-31
- Norton, B. and K. Toohey. (2001) 'Changing perspectives on good languages learners' *TESOL Quarterly* 35/2:307-22
- Reece, I. & Walker, S.(1997) Teaching, Training and Learning. A Practical Guide. (Third Ed). Great Britain: Business Education Publishers Limited.
- Preston, A.E(2009) The contribution of interaction to learner motivationin the MFL classroom. Unpublished Ph.D Thesis. University of Southampton.

- Spolsky, B. (1989). Conditions for second language learning. Oxford: Oxford University Press. Great Clarendon Street, Oxford OX2 6DP
<https://tr.scribd.com/doc/192454422/Bernard-Spolsky-Conditions-for-Second-Language-Learning-Introduction-to-a-General-Theory-Oxford-University-Press-1989> adresinden 01/07/2016 tarihinde indirilmiştir.
- Solak, E., Eken, H. ve Bayar, A. (2015). Yabancı dil ders kitabı değerlendirme ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 38, 121-133.
- Şencan, H. (2005) *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlik*, Ankara: Seçkin.
- Şimşek, Ö. F. (2007) *Yapısal eşitlik modellemesine giriş (Temel ilkeler ve LISREL uygulamaları)*. Ankara: Ekinoks.
- Uğurlu, C. T., Mehdiyev, E. ve Usta, H.G. (2016). İngilizce dil öğreniminde karşılaşılan güçlükler. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11 (3), 2261-2272.
- Ushioda, E. (2009) A person- in-context relational view of emergent motivation, self and identity. In Dörnyei, Z, Ushioda, E.(eds), *Motivation, Language Identities and L2 Self: Bristol: Multilingual Matters: 215-28*
- Uzun, N. B., Gelbal, S. ve Öğretmen, T. (2010) TIMMS-R Başarı ve duyuşsal özellikler arasındaki ilişkinin modellenmesi ve modelin cinsiyetler bakımından karşılaştırılması, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18 (2), 531-544.
- Yaşar, Ş. (1990) *Yabancı Dil Öğretiminde Programlı Öğretim Uygulaması*. Anadolu Ün.Yay. No: 476.Eğitim Fak. Yay. No: 14 Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.

